

Политиката на Германия по признаването
на независимостта на Словения и Хърватска

Националното самоопределение е един от най-хлъзгавите термини в речника на политическата теория и международните отношения, защото често влиза в конфликт с правото на суверенитет и неприкосновеност на националните граници и по този начин предразполага към взаимноизключващи се силно субективни интерпретации. Намесата на външни фактори, неизбежна поради глобалния характер на междудържавните отношения, увеличава сложността на подобни ситуации. В най-новата история на Европа бившата Социалистическа федерална република Югославия се превръща в бойното поле, където премерват силите си принципите на националното самоопределение и националния суверенитет. В началото на кървавия конфликт, придружил разпадането на държавата, съществена и нееднозначна роля изиграва обединена Германия. В тази разработка първо ще разгледаме принципите, от които се ръководи германската външна политика след Обединението, както и факторите, влияещи върху нея. След това ще направим ретроспекция на отделянето на Словения и Хърватска от Югославия в контекста на международните реакции и ангажираност, които предизвиква, и едновременно с това ще погледнем отблизо политиката на Германия в тези случаи.

Началото на 90-те години на XX в. и край на противопоставянето Изток-Запад от Студената война донасят основни промени в международните отношения. Очакванията са, че, реагирайки на новата ситуация, Германия, която сама е претърпяла огромна промяна вследствие на Обединението между ФРГ и ГДР, ще внесе сериозни корекции в своята външна политика. Според неореалистите, защитаващи този възглед, европейската силова структура е променена в полза на Германия, която с Обединението получава пълен суверенитет и увеличава своите население, територия и БВП и това ще доведе до желанието ѝ да поеме лидерска позиция и да налага националните си

интереси по по-силов начин, отклонявайки се от стриктно следваната политика на мултилатерализъм и придържане към нормите на международното право.¹

Въпреки това, характеристиките, които демонстрира немската външна политика след Обединението, опровергават почти изцяло очакванията на неореалистите. Продължаването на външната политика преди Обединението, характеризирана с преданост към мултилатерализма и наднационалната интеграция, остава доминираща тенденция, като примерите за това изобилстват. Тук можем да посочим продължаващата немска обвързаност с европейската интеграция като цяло и с валутния съюз в частност и продължаващата интеграция на немската армия в НАТО. Германската външна политика продължава да се крепи на трите си основни стълба от периода след Втората световна война: “Никога повече”, символизиращ желанието на Германия да се превърне в нормална, западноевропейска демокрация; “Никога сами”, символизиращ факта, че за Германия принципите на мултилатерализма и наднационалната интеграция са се превърнали в необходима съставка от дефиницията на германския национален интерес; “Политиката преди силата”, символизиращ, че Германия запазва дълбокия си скептицизъм относно резултатността на военната сила, въпреки че е приела нейната употреба като възможност в рамките на международните организации за сигурност.²

В германската външна политика, разбира се, съществува и моделът на промяната, която е или в посока към повече силова политика, или в посока към повече многостранно сътрудничество. Към първата категория се причислява изпращането на военни контингенти на задгранични мисии – нещо, което до началото на 90-те години Германия винаги е отказвала да прави. Примери тук са германските военни части в Камбоджа и Сомалия, но най-вече контингентите в бивша Югославия. Въпреки изненадата, с която някои изследователи посрещат подобни стъпки на германското правителство, тук не можем да говорим за драстично отклонение от принципа на колективното действие, а всъщност точно обратното – всички германски военни контингенти зад граница са изпратени в рамките на мисии, санкционирани от консенсуса на международната общност. В Сомалия и Камбоджа немският контингент е част от оторизираните от ООН мироопазващи мисии, а в Босна – от водените от

---

¹ RITTBERGER, V., *Germany's Post-Unification Foreign Policy in Search of an Explanation: Realist, Liberal and Constructivist Approaches*, American Institute for Contemporary German Studies, Johns Hopkins University, 1999, p.1. <<http://www.aicgs.org/Publications/PDF/rittberger.pdf>>.

² “Paradise Lost: How German Foreign Policy is Coping with a New World.” *American Institute for Contemporary German Studies*. 22 March 2004. <http://www.aicgs.org/events/2004/03222004_summary.shtml>.

НАТО няколко мисии, т.е. свидетели сме на преориентация на германската външна политика към постепенно приемане на военната намеса като необходимо условие за задълбочаването на интеграцията в НАТО в отговор на международния консенсус. Друго доказателство е и подкрепата на Германия за водените от САЩ въздушни удари срещу Сърбия по време на Косовския конфликт, което освен това опровергава и едно от очакванията на неореалистите, че с края на биполярната ера зависимостта на Германия от САЩ в областта на сигурността ще намалее, а с това ще отслабне и готовността ѝ за сътрудничество в рамките на НАТО.

Примерите на промяна към многостранно сътрудничество в немската външна политика идват най-вече от областта на икономическото сътрудничество. По-кооперативна става германската селскостопанска политика, особено във връзка с либерализацията на селскостопанските пазари, договорена на уругвайския рунд на ГАТТ, след като в началото на преговорите германските представители са били едни от най-твърдите ѝ противници.³

Търсейки обяснение на този озадачаващ континуитет на мултилатерализма в германската външна политика, откриваме, че теориите като неореализма и неолиберализма, основаващи се на предварителни допускания за рационалния избор като водеща детерминанта, не са в състояние да аргументират това специфично германско поведение. Моделите му не могат да бъдат обяснени с калкулации цена-полза, те по-скоро се определят от конструктивистки фактори като идеите и вярванията, историческата памет и обществените дискурси⁴. Всички те генерират специфични ценности и нагласи, които формират мултилатералисткия рефлекс на германската външна политика. Като специфичен фактор за германската политика към Югославия, трябва да се посочи и трудното партньорство на Германия с Франция, което затруднява оформянето на единен европейски външнополитически подход. Колебанията, които НАТО проявява при предефинирането на своята роля след разпадането на СССР, също влияят върху германската външна политика. Към това трябва да прибавим и силното влияние на вътрешния фактор – тук фигурират продължаващото слабо представяне на немската икономика, което директно довежда до намаляването на частта от бюджета, отделена за националната сигурност, и индиректно до спадането на германската “мека”

---

³ RITTBERGER, V., p.5.

⁴ TUSCHHOFF, C., *Explaining the Multilateral Reflex: German Foreign Policy, 1949 – 2002*, The BMW Center for German and European Studies, Georgetown University, 2005, p.17.
<http://www.georgetown.edu/sfs/cges/docs/Docs_Working_Papers_Page/Tuschhoff_Working_Paper.pdf>.

сила, придобита в резултат на икономическата ѝ мощ⁵; ролята на общественото мнение и медиите, която, както ще видим по-късно, далеч не може да бъде пренебрегната; както и нарастващото влияние на отделните лендери при вземането на въшнополитически решения. Икономическият фактор също заема своето място като определящ посоката на немската външна политика към определени райони. В случая с разпадането на Югославия, бързото признаване на Словения и Хърватска от страна на Германия е изтъкнато от някои като опит двете най-развити държави от федералната република да бъдат притиснати в здрава германска неоколониалистка прегръдка.

Конфликтът в пост-комунистическа Югославия е този епизод след края на Студената война, който самоуверената, че никога повече няма да допусне кръвопролитни войни на своя територия Европа с удоволствие би предпочела да беше историческа измислица, а не горчива реалност. В предвестник на бъдещите трудности се превръща острата икономическа криза, в която СФРЮ изпада още от края на 70-те години, но с пълна сила след средата на 80-те. Тя довежда до вътрешно противопоставяне между югославските Север (богатите републики Словения и Хърватска) и Юг (по-бедните останали републики). Нараства безсилието на федералните институции при вземането на общи решения с важност за цялата федерация, поради правото на вето на всяка република и поради делегирането на все по-големи правомощия на републиките и автономните провинции. Това води до намаляване на интегриращата сила на обществото, породено и от краха на социалистическата идеология в края на 80-те години. Икономическите проблеми се етнизират като въздигащите се национализми на съответните етнически групи се превръщат в легитимиращ фактор за господстващите политически елити. Те печелят подкрепа, изтъквайки антагонистичните културни и исторически традиции на етническите групи. Обективен фактор са и различаващите се икономически и политически развития на отделните общности. В Хърватска и Словения, чиито граждани се чувстват част от Централна Европа, постепенно се засилват настроенията в полза на отделяне от Югославия. В Сърбия се засилват тенденциите към централизация в изпълнение на сръбската амбиция за присъединяване на всички райони, населени със сърби, към единна сръбска държава.⁶

---

⁵ "Paradise Lost: How German ..."

⁶ "Ansätze zur Erklärung der Anerkennungspolitik Deutschlands gegenüber Kroatien." Hausarbeit.de. 02 June 2005. <<http://www.hausarbeiten.de/faecher/hausarbeit/poj/19642.html>>.

Отцепнически настроения в Хърватска се забелязват още в началото на 70-те години, въпреки че тогава далеч не са преобладаваща обществена нагласа и са дело на хърватски сепаратисти. През ноември 1971 г. е първата по-сериозна обществена проява, когато над 1000 загребски студенти демонстрират за независима хърватска държава. През 1989 г. в Югославия се забелязват първите признаци на разпадане. През септември същата година словенският парламент приема поправка в словенската конституция, която дава право на Словения да напусне СФРЮ. През февруари 1990 г. словенската комунистическа партия напуска югославската, което мнозина коментатори тълкуват като нов признак на разпадането на стария ред. През октомври 1990 г. Словения и Хърватска представят съвместен проект, предвиждащ превръщането на Югославия в конфедерация от самостоятелни държави, който е отхвърлен от югославския парламент.

През август 1990г. започват първите сблъсъци между сърби и хървати в Хърватска. Словения и Хърватска правят усилия да изградят свои военни структури, независими от Югославската народна армия. През октомври 1990 г. е първата открита конфронтация между федералната армия и единиците за териториална отбрана на Словения. Няколко месеца по-късно двете републики отхвърлят призива на югославското правителство да разоръжат военните си единици. В края на февруари 1991 г. сръбското малцинство в района около Книн в Далмация провъзгласява своята независимост и създаването на автономната от Хърватска провинция Сръбска Крайна.

До този момент Европейската общност и САЩ реагират сдържано на конфликта като все още не възприемат като сериозни прогнозите за разпадането на Югославия и гледат на събитията като на временна криза на демократизацията, която реформисткият югославски министър-председател Анте Маркович скоро ще подчини на своя контрол. На 28 октомври 1990 г. по време на извънредната среща на върха на Европейската общност в Рим външните министри изразяват своето желание югославският процес на демократизация да доведе до успех. Те се обявяват за териториалната цялост на Югославия и изискват спазването на човешките права. Политическите директори на външните министерства се срещат на 14-15 ноември 1990 г. със задачата да разработят предложения за укрепване на целостта на Югославия. Още тогава Германия изразява своите съмнения спрямо запазването на непокътнатостта на границите на всяка цена, като нейният представител прави изявление, че онези югославски сили, които стоят зад запазването на границите на Югославия, не са тези, които се застъпват за демокрацията и човешките права.

В проведения на 23 декември 1990 г. референдум 88 % от населението на Словения подкрепя отделянето на републиката от Югославия. Стременията на Словения и Хърватска за независимост са значително подпомогнати от гласуваната на 13 март 1991 г. от Европейския парламент резолюция, според която “обособените републики и автономните провинции в Югославия трябва да имат правото свободно да решават собственото си бъдеще по мирен и демократичен начин и на базата на признатите външни и вътрешни граници.” Тази декларация показва до каква степен са нараснали симпатиите към правителствата на Хърватска и Югославия, въпреки че официалните позиции на европейските правителства продължават да настояват за запазване на суверенитета на Югославия. Към края на март вече е ясно, че Германия се е присъединила към Австрия и Унгария в тайната подкрепа на двете републики, а на 20 март словенският президент Кучан пристига в Бон, за да се срещне с външния министър на Германия Геншер.⁷

На 15 май 1991 г. Югославия изпада в институционална криза, след като избирането на хърватина Месич за председател на държавния президиум е провалено поради отсъствието на няколко члена на президиума. Югославия остава без официално държавно ръководство. На 19 май хърватските власти провеждат референдум относно отделянето от Югославия, който е бойкотиран от сръбското малцинство в Крайна. Резултатите му показват еднозначна подкрепа за независимостта.

Всички тези събития постепенно събуждат загриженост в европейските столици, но югославската криза се превръща в основен проблем едва след 25 юни 1991 г., когато Словения и Хърватска едновременно обявяват своята независимост. Непосредствено след това избухват сражения между словенските единици за териториална отбрана и федералната армия, която се опитва да възстанови югославската върховна власт над международните граници на Югославия в Словения. След неуспешните преговори, които американският държавен секретар Бейкър провежда с представители на федералното правителство и на Хърватска и Словения, в които се опитва да ги убеди да разрешат мирно споровете помежду си, американската дипломация се оттегля от конфликта и той се превръща във възлов момент за външната политика на Европейската общност и на Германия. На срещата на Европейския съвет в Люксембург на 28 юни страните-членки решават да изпратят първата “тройка” от външни министри

---

⁷ УДУЪРД, С., *Балканската трагедия: хаосът и разрухата след края на Студената война*, Сиела, София, 2002, с. 274.

в Югославия, която издейства признаването на избора на Месич за председател на държавния президиум.

В рамките на Европейската общност различаващите се оценки за ситуацията в Югославия водят до значително напрежение. За Франция и Великобритания най-обещаващото разрешение на конфликта е единството на Югославия. Според тях отговорността за отключването на насилието носят всички замесени в конфликта страни и най-правилното поведение на външните сили би било да преговарят на равни начала с всички, без открито да подкрепят нечия позиция. Вероятното признаване на отцепническите републики те изтеглят в неясното бъдеще, което зависи от преговорния процес. За разлика от позицията на Франция и Великобритания, Германия вече защитава възгледа, че Сърбия трябва да бъде ограничена в своите граници и едновременно с това Словения и Хърватска трябва да бъдат дипломатически признати. В следващите месеци представители на Съвещанието за сигурност и сътрудничество в Европа (СССЕ) редовно се срещат в Прага, за да обсъждат начина на действие на Съвещанието към югославския въпрос, като за участие в дискусиите са поканени и САЩ и СССР. Въпреки че позициите им относно независимостта на Словения и Хърватска се различават, в рамките на СССЕ не се стига до сблъсъци между американските и германските представители.

На 1 юли външният министър на Германия Геншер пътува за Белград и изразява раздразнението си от политиката на югославското федерално правителство. По това време Германия и Дания вече открито заплашват с признаването на Словения и Хърватска, ако югославското ръководство продължи да употребява сила срещу републиките. На 5 юли 1991 г. Европейската общност налага оръжейно ембарго срещу Югославия и оповестява поредните опити за преговори на “тройката” външни министри. Два дни по-късно страните в конфликта сключват споразумението от Бриони, според което огънят се прекратява, страните се съгласяват военната ситуация в Словения да бъде наблюдавана от специална мисия на Европейската общност и Словения и Хърватска се задължават да отложат с три месеца признаването на независимостта си. Скоро след пристигането на наблюдателите югославската армия се изтегля от Словения и с това приключва десетдневната война между Словения и Сърбия.

През август по искането на Словения е създадена арбитражна комисия от специалисти по международно право, т.нар. комисия Бадинтер, която да обсъди икономическите последици от евентуалното отделяне на Словения от Югославия.

Месец по-късно в Хага ЕС разширява пълномощията и мандата на комисията, която поема ролята на съветник при граничните спорове и при обсъждането на критериите за признаване на новите суверенни държави.

На 4 септември германският канцлер Кол прави следното изявление пред Бундестага:

“Тези, които мислят, че все още е възможно да се разчита на насилие, трябва да очакват решителен отговор от всички европейци. Това важи и за Германия, особено с оглед на ответните действия, които трябва да бъдат предприети. Ако диалогът и мирното съжителство вече не са възможни, тогава ще трябва да обмислим, особено с оглед на своето разбиране на принципа за самоопределение, дипломатическото признаване на онези републики, които не желаят повече да бъдат част от Югославия.⁸

На 7 септември под ръководството на лорд Карингтън в Хага е открита международна конференция, посветена на югославската криза. Геншер обявява, че ако конференцията пропадне, отцепническите републики ще бъдат признати за независими. Докато Германия подкрепя Словения и Хърватска, временният председател на Европейския съвет ван ден Брук обвинява Хърватска, че разпалва военните сблъсъци като пресича вноса на петрол към Сърбия и спира снабдяването с вода и електричество в казармите на федералната армия. Той смята, че със своите изявления за вероятното признаване на двете републики и за отговорността на Сърбия за агресията, Геншер е провокирал ескалацията на военния конфликт и е разрушил консенсуса на Европейската общност. Германската дипломация отхвърля тези обвинения и наново заплашва Сърбия с едностранното признаване на републиките, ако преговорите бъдат провалени поради продължаващо насилие.

На 25 септември 1991 г. Съветът за сигурност на ООН също налага оръжейно ембарго на Югославия. Забелязва се промяна и в позицията на САЩ, като в реч пред Съвета държавният секретар Бейкър хвърля вината за ескалацията на конфликта върху Сърбия и доминираната от нея федерална армия. На поредното заседание на конференцията за Югославия, участниците са единодушни, че трябва да бъде постигнато политическо решение, като в алтернативите вече включват и възможността за признаване на републиките. След срещата си със сръбския президент Милошевич и хърватския Туджман нидерландският външен министър ван ден Брук изяснява, че ако

---

⁸ PIOTROWSKI, R., *Recognizing Croatia: How the Representation of Actors and Events Shaped Policy Priorities towards the Balkans in the United States and Germany*, Center on Transatlantic Foreign and Security Policy Studies, FU Berlin, 2001, p. 6. <http://www.ksg.harvard.edu/kokkalis/GSW3/Ralph_Piotrowski.pdf>.

переговорите не доведат до успех в рамките на два месеца, скорошното признаване на републиките е напълно възможно. Това сигнализира промяната в позицията на Нидерландия в посока към отдалечаване от принципа на равнопоставеността на страните в конфликта.

По същото време ООН изпраща като специален пратеник в Югославия бившия американски външен министър Сайръс Ванс, който има за задача да уговори примирие между воюващите страни и изпращането на умиротворителен контингент от “сини каски”. На 7 октомври мораториумът от Бриони изтича и парламентите в Любляна и Загреб потвърждават декларациите си за независимост и официално прекъсват връзките на държавите си с Белград. В същия ден говорителят на парламентарната група на Социалдемократическата партия (СДП) в германския Бундестаг Норберт Ганзел заявява:

“Днешните въздушни атаки на югославската федерална армия срещу градове в Хърватска трябва да са отворили очите и на последния човек, че това е война, водена от армията срещу собственото ѝ население и подкрепяна от сърбите. Време е Европейската общност най-сетне да наложи строги санкции срещу агресора и след като тримесечният мораториум вече изтече – да премахне дипломатическите и законови пречки пред словенската и хърватската независимост.”⁹

На 25 октомври Европейската общност публикува декларация, която обявява, че за разрастването на конфликта отговорност носи федералната югославска армия, като особено категорично заклеява поведението ѝ в Дубровник. На конференцията за Югославия Сърбия е представена като “несътрудничаща”, като по този начин се прокарва разделението между “готови да сътрудничат” и “нежелаещи да сътрудничат” страни в конфликта, което дава възможност на Европейската общност да третира по различен начин Сърбия и двете републики.

В началото на ноември 1991 г. дипломатическото признаване на Словения и Хърватска се превръща в декларирана цел на германската външна политика. Дипломатическите усилия на Германия се концентрират в това държавите-партньорки от Европейската общност да бъдат задържани в поетия вече път, който е благоприятен за немската позиция. Но в случай че това се окаже невъзможно, Германия ще извърши признаването самостоятелно. На срещата на върха на НАТО на 8 ноември в Рим американският президент Буш в забележка към немския канцлер Кол обвинява

---

⁹ Ibid., p. 7.

Германия, че саботира международните усилия за разрешаването на конфликта и окуражава републиките да прокарат своята независимост. Тази забележка не е в състояние да промени курса на германската политика по въпроса. В края на ноември Кол и Геншер са достигнали убеждението, че Германия би могла да признае Хърватска и Словения без консенсус от страна на Общността, като това няма да нарани споразуменията ѝ с европейските партньори. Плановете са това да бъде осъществено през декември преди Коледа.

Репортажите в западните медии за войната в Хърватска предават неблагоприятна за Сърбия картина. В средата на ноември сръбските сили завземат почти разрушения междуременно Вуковар. В началото на декември до обществеността в Европа достигат репортажи за ужасните разрушения в средновековния Дубровник. Според данните на наблюдателите на Европейската общност (които по-късно са оспорени от други източници) 40-50 снаряда разрушават градския център, а ЮНЕСКО обявява, че 30 % от историческите сгради са напълно разрушени или тежко пострадали. Медиите представят ситуацията в Дубровник като опит за съзнателно разрушаване на световното културно наследство.

Въпреки че като цяло всичко това допринася за промяна в отношението на повечето европейски сили към конфликта в Югославия, Франция още веднъж критикува остро позицията на Германия и описва поведението ѝ като вредно за Общността. Това схващане споделят и Великобритания и САЩ. На 10 декември генералният секретар на ООН Перес де Куеляр изразява загрижеността си, че едно подранило признаване на Словения и Хърватска, без да са формулирани общи принципи за подобни ситуации в Източна Европа, би могло да разшири конфликта и да предизвика експлозивна ситуация, особено в Босна и Херцеговина и Македония. Франция и Англия правят опит да прокарат резолюция в Съвета за сигурност на ООН срещу ненавременното признаване. Без да критикува германската политика Съветът приема в своята резолюция 724 от 15 декември 1991 г. в Югославия да бъде изпратена група, която да подготви евентуалното разгръщане на мироопазваща операция.

На 19 декември германското правителство взема решение да признае независимостта на Словения и Хърватска на 23 декември. На 15 януари 1992 г. португалското председателство на Европейската общност съобщава за готовността на дванадесетте държави-членки да направят същото.

През януари 1992 г. въоръжените сблъсъци в Хърватска стихват. На 9 януари Милошевич обявява края на войната с Хърватска. Според официални хърватски данни

убитите са над 3000, а ранените над 16 000. Около 220 000 хървати и 300 000 сърби са принудени да напуснат домовете си по време на войната, въпреки че в пика на боевете през ноември-декември 1991 г. около 550 000 хървати са временни бежанци. Месец по-късно европейските външни министри отправят похвала към Сърбия за “конструктивния ѝ подход” към прекратяването на военните действия. В началото на март САЩ изразяват готовността си да признаят Словения и Хърватска и предлагат на Европейската общност общ подход към признаването на Македония и Босна и Херцеговина.

След признаването на Хърватска Германия оказва далеч по-малко влияние върху югославската политика на Европейската общност, като се активизира отново по време на преговорите в Дейтън през 1995 г. относно бъдещето на Босна и Херцеговина. Отношенията между Германия и Хърватска видимо охладняват в годините след 1991 г., като на Германия не се нрави политиката на дискриминация на Туджман към босненските мюсюлмани и нарастващо авторитарния характер на властта му, без обаче да е в състояние да го отклони от тази линия на политическо поведение.¹⁰

Германската политика в първия етап на югославската криза представлява интерес, защото демонстрира известно отклонение от доминиращия дотогава модел на поведение в германската външна политика на безпрекословно разчитане на принципа на многостранността и открито нежелание за поемане на собствена инициатива. Оценките за нея варират от пълното ѝ отхвърляне като крайно неподходяща, прибързана и едностранна до пълното ѝ одобрение като единствения възможен подход за предотвратяване на последвалите кръвопролития. Въпросът изглежда не е дали двете републики е трябвало *въобще* да бъдат признати, а по-скоро *кога* и по какъв начин. Според противниците на Германия ранното признаване на Хърватска и Словения е предизвикало конфликта в Босна, защото е създавало разногласия в общата европейска позиция, предпоставило е нерешителното изчакване на Общността и е дало шанс на грубата сила да се наложи като печеливша стратегия, докато според привържениците ѝ, единствено фактът, че Германия е оставена сама от всичките си европейски партньори в ранното си признаване, е довел до избухването на войната и в Босна. Американската и европейската политическа нерешителност окуражават Сърбия да продължи със своята агресия и срещу Босна. Ако те се били намесили по-рано с решителното признаване най-вече на Хърватска, или ако били заплашили югославската армия с

---

¹⁰ PIOTROWSKI, R., *Der Zerfall Jugoslawiens un der Weg zur Anerkennung*, Digitale Dissertationen, FU Berlin, 2004, pp. 1-18. <<http://www.diss.fu-berlin.de/2004/23/kap3.pdf>>.

военна намеса, конфликтът вероятно никога нямало да достигне своите трагични размери.¹¹

Някои от най-негативните оценки виждат в подкрепата на Германия за хърватите и словенците, съзнателна демонстрация на расова неприязън спрямо сърбите и завръщане към амбициите за арийско господство над цяла Европа и подчиняване на низшите раси, като приравняват тази подкрепа с подкрепата на Хитлеровия режим за хърватските усташи от Втората световна война. Без да обсъждаме крайностите на подобно схващане, които очевидно не вземат предвид принципите, от които немската външна политика се е водила в петдесетте години след края на войната, ще посочим, че според умерените критици, германската позиция е довела до ескалация на недоволството и оттам на насилието от сръбска страна и е допринесла за подпалването и на Босна и Херцеговина – развитие, което е могло да бъде избегнато чрез разумни преговори и изчакване. Такъв е официалният възглед на американската дипломация в началото на конфликта, но след юли 1991 г. тя доброволно отстъпва посредничеството при разрешаването на югославския конфликт на Европейската общност и доволно потрива ръце отстрани при очевидното неумение на съюзниците да формулират обща позиция поради прекалено големите си вътрешни различия. Според С.Удуърд разпадането на Югославия не е било неизбежно, но за него съществено допринася международната общност, и в частност Германия. За да оправдаят обединението на Германия в края на 1990 г., германските лидери говорят с възторг за това събитие като акт на демократическа волеизява и победа на принципа за свободно самоопределяне на хората. Това повлиява опасно върху словенските, сръбските и хърватските политици.¹²

Обективен анализ на геополитическите дадености на европейския континент показва, че най-ошетената от нестабилност в Югоизточна Европа би била Германия, която трябва да поема най-голямата тежест от вероятни бежанци. От тази гледна точка оправдана изглежда германската стратегия на предварително признаване на Хърватска и Словения, като по този начин Германия се стреми да предотврати избухването на враждебности от страна на контролираната от Сърбия югославска армия. Този възглед ни представя “другата страна на монетата”, или схващането, че единствената активно ангажирана се с конфликта западна сила се оказва Германия, докато останалата част от Европейската общност и САЩ остават пасивни наблюдатели на разгръщаното се

---

¹¹ SUSIC, T., *Woodrow Wilson's Defeat in Yugoslavia: The End of a Multicultural Utopia*, Journal of Libertarian Studies, 1994, p. 37. <http://www.mises.org/journals/jls/11_1/11_1_3.pdf>.

¹² УДУЪРД, С., с. 266.

насилие. Подобен анализ ни показва, че ролята на Германия в Югославия не бива да бъде надценявана, нито пък ролята на хегемона САЩ подценявана. Нито САЩ, нито Европейската общност желаят да видят издигането на Германия като силен фактор в балканската политика, освен ако разбира се Германия не е тази, която ще плати военните разходи и ще приеме прииждащите бежанци. Според някои автори пасивността на САЩ се дължи не на тяхната преданост към принципа на мирно разрешаване на конфликтите чрез безкрайни преговори, а по-скоро на решението да не се допуснат едностранни немски ходове на Балканите – така мирната инициатива на ООН, оглавена от Сайръс Ванс е имала за цел да блокира немското ангажиране в Югославия, а не да направи сериозно усилие за постигане на примирие.

Един от германските аргументи за превантивното признаване на двете републики е, че превръщайки ги по този начин в суверенни държави, ООН ще може да разглежда югославската армия като агресор и ще се създадат необходимите условия за провеждането на умиротворителна операция, която има по-голям шанс да прекрати по-скоро военните действия в Хърватска, отколкото дипломатическите преговори.¹³ Освен това с признаването си на Словения и Хърватска Германия показва, че единствена разбира какво точно се случва в Югославия – а именно, че се разпада една мъртвородена държава, която САЩ, Франция и Англия са създали изкуствено чрез Версайската система и после възкресили отново изкуствено на Парижката мирна конференция и която никога не е имала легитимност и капацитет да функционира като реална демокрация. САЩ все пак изиграват важна роля в развитието на общата европейска позиция по конфликта, като по-скоро попречват на нейното изкрystalизиране, след като при обявяването на германското признаване на двете републики, американският заместник-държавен секретар Ийгълбъргър отправя “строгово предупреждение” към членовете на Европейската общност да не последват германския пример. Тази политика обаче изглежда е била насочена по-скоро от дълбоко погрешни паралели между Германия отпреди Втората световна война и Германия от началото на 90-те години, отколкото от неподправен интерес за намиране на изход от кризата.¹⁴

В голяма част от анализите на формирането на германската политика към югославската криза голяма важност се отдава на медиите и общественото мнение като фактори. Изтъква се ролята на най-тиражния немски вестник “Frankfurter Allgemeine Zeitung”, който, подчертано симпатизирайки на хърватската кауза, описва действията

---

¹³ УДУЪРД, С., с. 312.

¹⁴ SUNIC, Т., pp. 38-39.

на Словения и Хърватска като борба за свобода и демокрация и подема кампания срещу Милошевич и сръбския национализъм, с което повлиява силно на оформянето на общественото мнение в Германия.¹⁵ На 22 февруари 1991 г. споменатият вестник публикува следното:

“Със своите индустриални традиции, с подобреното си образователно дело и с трудолюбивия си, отдаден на точността народ Словения би могла в най-обозримо бъдеще да навакса икономическото си и технологично изоставане спрямо Западна Европа (...) Този задружен, добре организиран и известен със своята работливост народ разбира себе си като нация и желае да се присъедини като независим към свободна Европа.”

В друга статия от 16 април 1991 г. вестникът пише следното във връзка с усилията на Хърватска и Словения да получат признание за своите аспирации:

“Но вместо помощ от Запада, преследваните в Югославия народи получават единствено празни фрази. Да няма балканизация – сякаш днешната Югославия не въплъщава във възможно най-висока степен балканизацията; да няма малки държавици – сякаш една голяма насилническа държава би била по-добра от една свободна нация.”¹⁶

Засилвайки натиска върху общественото мнение, силното хърватско емигрантско лоби в Германия провежда мощна пропагандна кампания в полза на независимостта на Хърватска. Католическата църква в Германия също е изцяло на страната на Хърватска и организира силна подкрепа за нея в Бавария. В нея се включва и прокатолическото крило на управляващия Християнсоциалистически съюз.

Според един от възгледите от политическата теория, политическите елити се борят и “пазарят” помежду си за формулирането на националния интерес и следователно външнополитическите действия са резултат от вътрешнополитически компромиси, коалиции, усилия за постигане на консенсус, конкуренция. Вътрешнополитическите борби в Германия по време на разгръщането на кризата в Югославия са значими за германското решение да признае Хърватска и Словения, като определящи се оказват промените във възгледите на външния министър Геншер вследствие на анализите му за конфигурацията на политическата сцена в Германия и опитите му да запази позициите на своята партия. Геншер представлява малката Партия на свободните демократи (ПСД), която е партньор на управляващата от 1982 г. дясно-

---

¹⁵ УДУЪРД, С., с. 260.

¹⁶ “Ansätze zur Erklärung...”

либерална коалиция Християндемократически съюз (ХДС)-Християнсоциалистически съюз (ХСС). До началото на юли 1991 г. Геншер се застъпва за запазването на границите и единството на Югославия в досегашния им вид. Още в края на май опозиционната Социалдемократическа партия (СДП) обявява подкрепата си за международното признаване на Словения и Хърватска. Седмици по-късно същото правят и влиятелният говорител на ХДС К. Ламерс и генералният секретар Ф. Рюе, като започват да критикуват Геншер за различаващата му се позиция. Натискът върху Геншер е засилен със свикването на поискано от опозицията извънредно заседание на Бундестага на 1 юли 1991 г. и достига кулминацията си след като и бундесканцлерът Кол (ХДС) се изказва за признаването на югославските републики. Тъй като по този начин между двете най-големи партии се е зародил външнополитически консенсус, който би могъл да отслаби позициите на ПСД и на самия Геншер, министърът се чувства притиснат да въведе промяна в позицията си, за да не допусне да бъде обходени оставен встрани от една голяма коалиция по югославския въпрос.¹⁷ Някои хвърлят цялата отговорност за възприетия курс на германската външна политика върху този единствен факт на преориентацията на Геншер и опитите му да не загуби личното си влияние. Те обаче изглежда не вземат предвид, че тази негова ориентация е следствието, а не причината за позициите, на които вече са застанали по-големите политически играчи в Германия. Всъщност борбата за по-голямо влияние във външната политика започва още с успешното обединение на Германия, от което управляващият Кол извлича огромни политически дивиденди. Като реакция на това опозиционната СДП, в лицето на председателя на комитета за външна политика към Бундестага К.Фойгт, търси начини да компенсира намалелото си външнополитическо влияние чрез разработване на алтернативни подходи. СДП особено се интересува да играе активна роля в преговорите за бързото изтегляне на руските войски от бивша Източна Германия и въз основа на анализите на специалистите си, че това ще бъде фокусът на германската външна политика, преценява, че Югославия вече не може да бъде спасена и следователно започва кампания за убеждаване на Бундестага в целесъобразността от признаването на Словения и Хърватска.¹⁸

Като основен въпрос в анализите на германската политика на превантивно признаване на Словения и Хърватска изпъква целесъобразността на този акт, от гледна точка най-вече на предотвратяването на бъдещите кървави конфликти и успешното

---

¹⁷ „Ansätze zur Erklärung...“

¹⁸ УДУЪРД, С., с. 303.

прилагане на принципа на предимството на мирната дипломация пред военните действия, но също така и от гледна точка на способността на бъдещия Европейски съюз да провежда единна външна политика в объркания период непосредствено след разпадането на Източния блок и да формулира съевременно общи принципи на допустимостта на националното самоопределение и съотношението му към националния суверенитет, които да служат като пътеводител в участието на ЕС при разрешаването на кризисни ситуации. В известен смисъл кризата в Югославия е необходимото бойно кръщение на дипломатията на нова, суверенна Германия и тя сякаш не устоява на желанието да заеме водещата роля във външната политика на Съюза, която чувства, че ѝ се полага като основен икономически стълб на интеграционната структура. Пасивната политика на основните ѝ съюзници по югославския конфликт предоставя на Германия тази възможност, от която тя си позволява да се възползва и като потенциално най-засегната от бъдеща нестабилност на Балканите. Германия формулира категорично своята дефиниция за национално самоопределение и не се поколебава да я приложи при признаването на Словения и Хърватска, докато останалите европейски сили, незаинтересовани или неориентирани, правят това твърде пасивно, с намерението да покажат, че са били принудени, но без да са направили опит за сериозна дискусия върху възможното бъдеще на конфликта.

Библиография

УДУЪРД, С., *Балканската трагедия: хаосът и разрухата след края на Студената война*, Сиела, София, 2002.

ANDERSON, J., *The New Germany in the New Europe*, American Foreign Service Association, 2001. <<http://www.afsa.org/fsj/sept01/Andersonsept01.cfm>>.

“Ansätze zur Erklärung der Anerkennungspolitik Deutschlands gegenüber Kroatien.” Hausarbeit.de. 02 June 2005. <<http://www.hausarbeiten.de/faecher/hausarbeit/poj/19642.html>>.

BELOFF, N., *An Analysis of Germany's Yugoslav Policy*, Balkan Archive.org, London, 1992. <<http://www.balkan-archive.org.yu/kosta/external/e-AnAnalysisofGermanysYugoslavPolicy-130592-NoraBeloff.html>>.

GERVASI, S., “Germany, U.S., and the Yugoslav Crisis”, in *Covert Action Quarterly*, No.43, 1992-93. <<http://agitprop.org.au/stopnato/19990520seangervasi.php>>.

“Paradise Lost: How German Foreign Policy is Coping with a New World.” *American Institute for Contemporary German Studies*. 22 March 2004. <http://www.aicgs.org/events/2004/03222004_summary.shtml>.

MAULL, H., *Die deutsche Außenpolitik am Ende der Ära Kohl*, Universität Trier, 1998. <http://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/03_jb99_13.pdf>.

MÖLLER, H., „Die Avantgardefunktion der deutschen Jugoslawienpolitik“, in *Bahamas*, No. 44, 2004. <<http://www.redaktion-bahamas.org/auswahl/web44.htm>>.

PIOTROWSKI, R., *Recognizing Croatia: How the Representation of Actors and Events Shaped Policy Priorities towards the Balkans in the United States and Germany*, Center on Transatlantic Foreign and Security Policy Studies, FU Berlin, 2001, p. 6. <http://www.ksg.harvard.edu/kokkalis/GSW3/Ralph_Piotrowski.pdf>.

PIOTROWSKI, R., *Der Zerfall Jugoslawiens un der Weg zur Anerkennung*, Digitale Dissertationen, FU Berlin, 2004, p. 1-18. <<http://www.diss.fu-berlin.de/2004/23/kap3.pdf>>.

RITTBERGER, V., *Germany's Post-Unification Foreign Policy in Search of an Explanation: Realist, Liberal and Constructivist Approaches*, American Institute for Contemporary German Studies, Johns Hopkins University, 1999, p.1. <<http://www.aicgs.org/Publications/PDF/rittberger.pdf>>.

SEGBERS, K., *Germany's External Relations: Context and Policy Toward the East*, Carnegie Endowment, 2003. <<http://www.ceip.org/files/pdf/Segbers11-24-03.pdf>>.

SUNIC, T., *Woodrow Wilson's Defeat in Yugoslavia: The End of a Multicultural Utopia*, Journal of Libertarian Studies, 1994, p. 37. <http://www.mises.org/journals/jls/11_1/11_1_3.pdf>.

TUSCHHOFF, C., *Explaining the Multilateral Reflex: German Foreign Policy, 1949 – 2002*”, The BMW Center for German and European Studies, Georgetown University, 2005, p.17. <http://www.georgetown.edu/sfs/cges/docs/Docs_Working_Papers_Page/Tuschhoff_Working_Paper.pdf>.

VARWICK, J., *Frankreich auf dem Balkan*, Deutsche Gesellschaft für auswärtige Politik, Berlin, 2000. <<http://www.dgap.org/Publikationen/Deutsch-Franz%F6sische%20Beziehungen/Frankreich%20auf%20dem%20Balkan.html>>.